

Ydinga praktika diegiant apsaugos sistemą objekte

Paskutiniu metu žiniasklaida nuolat informuoja apie žaibiškas vagystes, įvykusias Lietuvoje. Vagių grobiu tampa kompiuteriai, juvelyriniai dirbiniai, mobilieji telefonai, fotografijos prekės, kostiumai ir kitos lengvai realizuojamos prekės.

Kaip skelbiama spaudoje, saugos tarnybų greitojo reagavimo ekipažai į vagystės vietą atvyksta per 1–3 minutes, bet vagių jau neaptinka. Vienais metais sausio mėnesį įvykdyta 11 vagysčių, vasarį – 3, kovą – 2, balandį – 8, gegužę – 10, birželį – 7. Nusikaltimų geografija plati: Kaunas, Šiauliai, Vilnius, Marijampolė, Alytus, Utena, Telšiai, Klaipėda, Tauragė. Įsilaužiama į prekybos salonus išdaužiant langų ar durų stiklus, išmušant vitriną, išlaužiant spynas, atidarant langą, išpjaunant ar išlaužiant įėjimo duris. Prieš įvykdant vieną iš tokių nusikaltimų buvo nupjautos grotos, pakeltos žaliuzės, išdaužtas langas ir seifas išvilktas iš patalpos automobiliu. Paprastai vagystę įvykdyti palengvina šios priežastys: nėra grotų arba jos padarytos iš plonos vielos, todėl lengvai nupjaunamos, nėra žaliuzių arba jos neužblokuotos signalizacijos priemonėmis, duryse įrengtos paprastos spynos, daiktai paliekami stiklinėje vitrinėje ar ant palangės, kompiuteriai nepritvirtinti, blogai suprojektuota apsaugos sistema. Skaitant šiuos pranešimus ir suvestines, matyti, kad daugelyje objektų apsaugos sistema suprojektuota netinkamai ir ji neveikia. Mes dažnai neįvertiname nesąžiningų žmonių išradingumo, nesilaikome apsaugos užtikrinimo strategijos, kurią sudaro:

- galimos grėsmės, rizikos identifikavimas, nustatant pagrindinius priešininkų taikinius ir tikslus;
- šių taikinių ir tikslų pasiekimo kelių ir būdų nustatymas;
- patekimo į objektą ir tikslų jame įgyvendinimo planų tyrimas;
- apsaugos priemonių parinkimas, sistemos projektavimas siekiant laiku aptikti nesankcionuotą įėjimą;
- tinkamas apsauginių signalizacijos priemonių išdėstymas ir montavimas;
- mechaninių priemonių išdėstymas, leidžiantis pristabdyti galimą patekimą į saugomas patalpas nustatytą laiką;
- aliarmo signalo perdavimo į centrinį stebėjimo pultą būdai, siekiant užtikrinti reagavimą laiku;
- užsakovo, apsauginę signalizaciją montuojančių, mechanines kliūtis įrengiančių bendrovių ir saugos tarnybų, reaguojančių į aliarmo signalą, atsakomybės ribų nustatymas.

Vadinasi, apsaugos strategiją sudaro šios pagrindinės dalys: saugos auditas, rizikos identifikavimas, rizikos analizė siekiant išnagrinėti

Vytautas Šaikus
UAB „Fizinės apsaugos centras“
direktorius

galimas grėsmės, fizinės apsaugos sistemos projektavimas įvertinant užsakovo pageidavimus ir objekto specifika, kvalifikuotas apsaugos sistemos įrengimas, sistemos veikimo įvertinimas, apsaugos sistemos priežiūra, kontrolė, galimi pakeitimai.

Nagrinėdami pateiktą apsaugos strategiją, kaip pavyzdį paimkime greitas vagystes, apie kurias turime daug informacijos. Pagal galimas grėsmes, riziką, priešininko taikinius ir jo tikslus iš turimos statistikos jau nustatėme pirmąją vagis dominančią kategoriją – tai mobiliaisiais telefonais, aukso ir sidabro dirbiniais, kailiais prekiaujančios parduotuvės. Antrai kategorijai priklausytų kompiuterius, filmavimo, fotografijos techniką, DVD parduodančios įmonės. Į trečiąją išskirtume elektronine ir buitine technika prekiaujančias bendroves, o ketvirtai priklausytų sporto prekių, avalynės, drabužių, lazerinių įrenginių pardavimo vietos bei prekybos centrai arba maisto prekių parduotuvės. Pagrindiniai šioms kategorijoms priskiriamų parduotuvių arba kitų objektų vertinimo kriterijai yra juose esančių daiktų vertė ir galimybė juos greitai realizuoti rinkoje. Aišku, kituose objektuose tikslai gali būti skirtingi. Šiuo metu šalyje turbūt nėra nė vienos parduotuvės ar prekybos centro, kurios apsaugos sistema būtų suprojektuota taip, kad apsaugotų nuo greitų vagysčių. Tai lemia ir užsakovo nenoras apsisaugoti, ir netinkamai suprojektuota apsaugos signalizacija bei mechaninės priemonės, ir saugos tarnyba, reaguojanti į aliarmo signalą. Tai ką gi turime padaryti, kad sistema būtų apsaugota nuo rizikos ir iš tikrųjų saugi?

Užtikrinami apsaugą, turime išnagrinėti priešininkų veiksmų planus ir ieškoti priemonių, kaip juos aptikti bei sulėtinti galimus veiksmus. Tai sudaro nustatymas, vertinimas, ryšiai, trukdymas arba pristabdymas ir atsakomosios priemonės. Nustatant ir vertinant pažeidimus, gali padėti aptikimo priemonės, kurias sudaro įvairiais principais veikiantys jutikliai, vaizdo stebėjimo sistema, turinti judesio detekciją. Daugeliu vagysčių atveju pažeidėjų neįmanoma aptikti dėl šių priežasčių:

- stiklo dūžio jutiklių veikimas yra viengubas – jie suveikia tik daužiant stiklą;
- judesio jutikliai suprojektuoti netinkamai ir iki galo neuždengia galimų patekimo vietų;
- magnetiniai kontaktai įmontuoti duryse, tačiau galima įeiti į patalpas pro durų stiklą;
- sienoms apsaugoti nėra seisminių jutiklių, kai tai būtina.

Nustatyti bandymus įvykdyti vagystę įmanoma naudojant vaizdo stebėjimo sistemą, jei ji turi ir judesio detekciją, tačiau reta parduotuvė ar kitas mažesnis objektas gali ją įsirengti, nes tokios sistemos eksploatacija ir jos priežiūra brangiai kainuo-

ja. Tačiau, nagrinėjant objektų užpuolimo atvejus, kartais sunku identifikuoti asmenis, įvykdžiusius užpuolimą, ir naudojant vaizdo stebėjimo sistemą, kadangi norėdami užsimaskuoti nusikaltėliai užsideda kaukes, gobtuvus, kepurės. Taigi didelių vilčių sieti su vaizdo stebėjimo sistema nereikėtų.

Manau, kad siekiant sumažinti nuostolius ir sustabdyti nesankcionuotą įėjimą į objektą labai svarbūs yra ryšiai, t. y. aliarmo signalo perdavimas į centrinį stebėjimo pultą bei garantija, kad šis signalas pateks ten, kur yra siunčiamas. Dabar panagrinėkime signalo perdavimo būdus. Paprastai naudojami telefoniniai pultai, o informacija iš objekto atkeliauja telefono linija. Be to, daugelyje objektų įrengti belaidžiai, t. y. radijo bangų pultai, informacija perduodama iš siųstuvo į imtuvą tam tikro dažnio radijo bangomis, arba belaidžiai pultai, veikiantys per GSM ryšį, internetą ar kabelinę televiziją. Pulte esantis imtuvas priima siunčiamą informaciją iš visų objektuose sumontuotų kontrolinių įrenginių – siųstuvų. Pats paprasčiausias informacijos perdavimas yra vienpusiu ryšiu, t. y. objekte esantis siųstuvas išsiunčia informaciją į pultą, tačiau nežino, ar ji pultą pasiekė. Naudojant dvipusį ryšį, iš centrinio pulsto gaunama informacija apie priimtą pranešimą. Tačiau šio būdo pagrindinis trūkumas – labai pakyla objekto siųstuvo kaina. Manau, kad aliarmo signalas turėtų būti perduodamas telefono linijomis ir radijo bangomis arba kitu belaidžiu informacijos perdavimo būdu, nes per metus užfiksuojama daug klaidingų suveikimų dėl telefono tinklų kaltės, o saugos tarnybos nenoriai į juos reaguoja. Tai įvyksta dėl gedimų telefono linijose, telefono stotyse arba dėl to, kad telefono linijų parametrai neatitinka nustatytų reikalavimų, netvarkinga techninė priežiūra, be to, veikia ir įvairūs gamtos reiškiniai. Teisiškai tinkamai parengtos reaguojimo sutartis su klientu (jas, mano manymu, reikėtų atidžiau įsiskaityti), saugos tarnybos visiškai nėra materialiai atsakingos dėl to, kad gali laiku neatvykti pagal aliarmo signalą arba šis signalas gali nepasiekti centrinio pulsto dėl gedimų telefono linijose. Turi būti nustatytos užsakovo, apsaugos sistemą įrenginjančios įmonės ir saugos tarnybos, reaguojančios į aliarmo signalą, atsakomybės ribos. Tačiau mes užsakovo neinformuojame, kad aliarmo signalo perdavimas telefono linija gali trukti 1 min. ir daugiau arba kad signalas gali iš viso nepasiekti pulsto, jei linija bus pažeista. Signalas radijo bangomis į centrinį stebėjimo pultą atkeliauja per keliasdešimt sekundžių arba iš viso čia nepateks, jei prasidės kiti priešininkų veiksmai, t. y. signalo blokavimas. Taigi labai svarbu ne tik ryšiai, bet ir mechaninės priemonės, kurias įrengus galima sutrukdyti nusikaltėliams arba bent juos pristabdyti, kol jie pasieks savo

tikslą, taip pat saugos tarnybos greitojo reaguojimo ekipažo galimybė atvykti į objektą iki tol, kol vagystė bus įvykdyta. Šis kompleksas ir yra svarbiausias visoje apsaugos sistemoje.

Statistikos duomenimis (mano manymu, jie yra netikslūs), vagystė trunka nuo 1 iki 3 minučių, todėl pagrindiniai veiksniai, galintys turėti įtakos žaibiškoms vagystėms, yra trukdymas arba pristabdymas ir ryšiai, apie kuriuos jau kalbėjome. Surukdyti nusikaltėliams gali mechaniniai įrenginiai: durys, užraktai, langų stiklai, apsauginės plėvelės, grotos, langų žaliuzės ir patys langai. Objekto apsaugos sistemos veikimą galima patikrinti modeliuojant įvykius. Tokį modeliavimą sudaro:

- mechaninių priemonių (durų, žaliuzių, stiklų su apsaugine plėvele, grotų, spynų) įveikimas, jų pasipriešinimo trukmės nustatymas;
- signalizacijos sistemų suveikimas, aliarmo signalo sukėlimas siekiant nustatyti jų suveikimo efektyvumą, signalo perdavimo tikimybę;
- reagavimo laiko nustatymas;
- žalos pridarančio įvykio inscenizavimas, patikrinant visus atliekamus veiksmus.

Įėjimo trukmė nustatoma ir galimų veiksmų grafikai sudaromi atsižvelgiant į užpuoliko „kvalifikaciją“ ir turimas priemones. Pavyzdžiui, galima pamodeliuoti tokią situaciją:

Taikinys – mobiliaisiais telefonais prekiaujanti bendrovė.

Priešas: duris įveikia per 15 sek., sudaužo vitriną per 5 sek., per 20 sek. surenka mobiliuosius telefonus, per 15 sek. išbėga iš parduotuvės ir pasislepia – iš viso 55 sek.

Atsakomosios pajėgos: signalas priimamas per 20 sek., tiek pat laiko prireikia perduoti informacijai greitojo reagavimo ekipažui, atvykti į įvykio vietą įmanoma ir per 1 min. (tai lemia ekipažo dislokacijos vieta) – iš viso 100 sek.

Rezultatas: 55 sek. tereikia vagystei, o 100 sek. – atvykti į įvykio vietą. Taigi viskas prarasta.

Aišku, tai apytiksliai skaičiavimai, bet jie parodo patį vertinimo principą.

Vadinasi, tokių objektų apsaugai turime numatyti mechanines priemones, kurios leistų neprarasti laiko, kol atvyks greitojo reagavimo ekipažas, gavęs aliarmo signalą. Durys turėtų būti apsaugotos nuo išlaužimo, durų stakta – gerai įtvirtinta, pagaminta iš metalo, kietmedžio ar medžio pakaitalų ir turėti atitikties deklaraciją. Jos turėtų atsidaryti iš išorinę pusę, neturėtų būti tarpo tarp staktos ir varstomosios dalies, spynos liežuvelis turėtų būti ►

► uždengtas, spyna – sertifikuota ir apsaugota nuo pragręžimo, turinti kietmetalio plokšteles. Durų ir langų stiklus reikia apklijuoti apsaugine (412–680 mkm storio) plėvele. Tai turi būti padaryta gaminant langus, kadangi labai svarbus pats stiklo su apsaugine plėvele tvirtinimo duryse arba lange būdas. Jeigu įrengiamos grotos ar žaliuzės, jos turėtų būti tvirtinamos vidinėje patalpos dalyje, kadangi, išdaužus lango ar durų stiklą ir suveikus stiklo dūžio jutikliui, dar turėtų būti kliūtis, su kuria bandant susidoroti suspėtų atvykti greitojo reagavimo ekipažas. Grotos, sumontuotos išorinėje pastato dalyje, problemos neišspręstų, kadangi jas lengvai galima įveikti nupjaunant. Sumontavus žaliuzes pastato išorinėje dalyje, jos gali pristabdyti vagišius tik tada, jei uždarius gerai fiksuojamos ir rakinamos, o signalizacijos aliarmo signalas perduodamas kuo anksčiau. Kitas apsaugos užtikrinimo būdas, galbūt efektyvesnis, – tai polikarbonatinio stiklo montavimas lange. Polikarbonatinis stiklas – tai plastmasinis smūgiams atsparus gaminytis. Polikarbonato plokštės, naudojamos vietoj grotų ar laminuoto stiklo, storis turi būti mažiausiai

10 mm. Polikarbonato plokštė dedama prieš stiklą ir montuojama į tvirtą metalinį rėmą. Labai geras derinys – polikarbonato plokštė su stiklu, galinti sugaišinti įsibrovėlį iki 10 min. Šios priemonės yra labai svarbios ir turi būti naudojamos projektuojant apsaugos sistemą.

Reaguoti sutartinai turėtų licencijuotos saugos tarnybos greitojo reagavimo ekipažai, kurių turėtų būti pakankamai, kad būtų užtikrintas atvykimas laiku. Nagrinėjant vieną iš vagysčių fotografijos prekių parduotuvėje, kuri buvo įvykdyta naktį, nustatyta, kad objekto apsaugos sutartį pasirašė bendrovė, kuri neturi licencijos vykdyti saugos tarnybos funkcijas, neturi greitojo reagavimo ekipažo ir yra tik apsaugos sistemas montuojanti įmonė. Paaiškėjo, kad pagal bendradarbiavimo sutartį dėl apsaugos organizavimo į pavojaus signalą turėtų reaguoti kita tarnyba. Manau, kad turėtų būti tiesioginė sutartis su saugos tarnyba, kuri turi ne vieną greitojo reagavimo ekipažą ir gali reaguoti suveikus aliarmo signalui keliuose objektuose.

Apibendrinami turėtume pabrėžti, kad apsaugos sistema turi atitikti galimą grėsmę,

riziką. Taigi analizuojamas pavojus, grėsmė ir jos sukeliama žala bei tokios žalos atsiradimo tikimybė. Rizikos vertinimas yra prielaida apsaugos sistemai, padedančiai kontroliuoti situaciją ir išvengti nepageidautinų pasekmių, sukurti. Absoliuti sauga yra neįmanoma. Geriausias šios problemos sprendimo būdas – pasiekti aukščiausią galimą saugos lygį, kai nuo grėsmės dydžio neatsilieka apsaugos lygis. ●